

Liko visai nedaug, kad Lietuvoje būtų atsisakyta baudžiamosios atsakomybės taikymo ne tik už disponavimą kanapėmis, bet ir tokiais itin greitai priklausomybę sukeliančiais, itin pavojingais sveikatai ir gyvybei narkotikais kaip ekstazis, amfetaminas, metamfetaminas, LSD ir heroinas. Toks reguliavimas greičiausiai lemtų prekybos narkotikais didėjimą ir, savaime suprantama, jas vartojančių asmenų skaičiaus augimą, nes netgi ir už disponavimą minėtomis ypač pavojingomis medžiagomis būtų taikoma tik administracinė teisena, kuri gerokai suvaržytų teisėsaugos galias, o už nusižengimus, susijusius su narkotikų platinimu, numatytos baudos būtų juokingos.

Daugelis politinių jėgų ir politikų galėtų pasimokyti iš Laisvės partijos ir Morganos Danielės, kaip galima aplink pirštą apvynioti visuomenę ir netgi patyrusius politikus. Rinkimuose save progresyviais pristatę, kalbėdami apie laisvę ir „žolytę“, o vėliau siuntę visuomenei žinutę apie tai, kad „negalima sodinti už suktinę“, vykdę didelį spaudimą, užtvindydami Seimo narių elektroninio pašto dėžutes šabloniniais laiškais bei neaišku kokios kilmės pinigais pirkę stendus geriausiose Vilniaus vietose ir siuntę itin brangios spaudos atvirlaiškius, jie užregistravo, perėjo pateikimą ir priėjo prie svarstymo stadijos su tokiu projektu, kuris, rodėsi, neturėjo jokių vilčių. Kuriame numatoma tik formali bauda už disponavimą netgi pačiais pavojingiausiais narkotikais. Nuostabu!

Jau po teisės akto pateikimo Seime atsirado žmonių, kurie, sulaukę pavojaus išpėjimų iš specialistų, pamanė, kad gal dėl skubėjimo, o gal dėl savo nepatyrimo Morgana Danielė suklydo, ir išėjo taip, kad norėdama dekriminalizuoti kanapių vartojimą ir laikymą, ji visai netyčiom užregistravo tokias pataisas, kuriomis būtų dekriminalizuojamas ir disponavimas sunkiaisiais narkotikais. Oi, kaip jie klydo... Paaiškėjus, kad kalbama ne tik apie kanapes, Morgana nė kiek nesutriko, tik pakeitė dainą ir pradėjo kalbėti apie tai, kad dekriminalizacija yra kelias į nuo narkotikų priklausomų asmenų gydymą.

Toks naratyvas papirko ne vieną. Argi žmogiška bausti sergantį žmogų? Tačiau, atsiribojus nuo emocijų, tokia argumentacija, švelniai tariant, turi nemažų trūkumų. Jeigu disponavimas traktuojamas tik kaip nusižengimas, tai yra netiesioginis vartojimo skatinimas. Kodėl? Nes sankcija už neleistiną veiksma jau nebeatliktų savo prevencinės funkcijos, kadangi bausmė tiek savo prigimtimi, tiek ir dydžiu būtų simbolinė. Ką jau kalbėti apie tai, kad administracinė teisena iš teisėsaugos atima esminius ginklus kovoje su narkotikų platinimu, o net ir su įkalčiais sulaikytas „mažmenininkas“ visuomet disponuos tik „nedideliais kiekiais“ ir juos turės „tik savo reikmėms“. Argi manoma, kad taip vadinami dyleriai su savimi nešiosis po pusę kilogramo žolės, o iki 5 gramų taikoma administracinė atsakomybė leis „džiaugsmo“ parduoti mažiausiai penkiems to džiaugsmo ištroškusiems žmonėms. Taigi, valstybei tokias veikas nutarus laikyti mažareikšmėmis, akivaizdu, kad jas aiškintis ir

įrodinėti būtų tiesiog per brangu. Štai to iliustracija: ar nors vienas esame girdėję apie tai, kad būtų nubaustas asmuo, rūkantis viešojo transporto stotelėje? O juk toks draudimas egzistuoja ir už jį yra taikoma administracinė atsakomybė.

Liaudyje yra posakis „nuo ko susirgai, tuo ir gydykis“, tačiau tai ne tas klausimas, kur būtų galima išbandyti priemonių veiksmingumą praktikoje. Sunkiai suprantamas priežastinis ryšys tarp gydymo ir sankcijos, o būtent tai ir siūlo Morgana, kadangi kaip pagrindinį kelią kovai su priklausomybėmis ji mato dekriminalizaciją. Jeigu asmuo serga – jis ar jo artimieji bet kada gali kreiptis pagalbos. Visiškai neaišku, kaip numatytos sankcijos pobūdis galėtų paskatinti gydytis arba atgrasyti nuo gydymosi. Jeigu supranti, kad reikia gydytis – gydysies, o jeigu ne – nesigydysi, nepriklausomai nuo to, kokios bausmės būtų taikomos už disponavimą tavo kūną žalojančiomis medžiagomis. Prevencija, gydymo sistemos tobulinimas gali gyventi savarankiškai – tam visiškai nereikia dekriminalizuoti disponavimo amfetaminais.

Būtent dekriminalizacijos ir asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, gydymo temų koreliacija išryškina, kodėl galimai į Morganos Danielės pusę aktyviai stojo su nuo narkotikų priklausomybės kenčiančiais žmonėmis dirbantys specialistai ir funkcionieriai. Tiesa ta, kad kalbėdami apie dekriminalizaciją, jie nuolat pabrėžė tai, kad bus būtina sukurti ir plėsti nuo narkotinių medžiagų priklausomų žmonių gydymo sistemą. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad reikės daugiau pastatų, daugiau įrangos, viešųjų pirkimų, daugiau specialistų, daugiau atlyginimų, grubiai tariant – pinigų, kurie būtų skaičiuojami dešimtimis milijonų. Ir vėl čia tiek projekto teikėjų, tiek juos palaikančių argumentacija šlubuoja – jeigu manoma ir teigiama, kad dekriminalizacija sumažins problemą, kodėl numanoma, kad poreikiai gydymui augs?

Kalbant apie pinigus, ne mažiau svarbu ir tai, kad dekriminalizacijos šalininkai teigia, jog nuo narkotinių medžiagų priklausomų asmenų gydymo sistemos kūrimas ir pats gydymas turėtų būti finansuojamas iš jau ir taip gan skylėto Privalomojo sveikatos draudimo fondo, t.y. iš dirbančiųjų surinktų pinigų, kuriuos, atsižvelgiant į nuolatinį deficitą, nori ar nenori teks paimti iš kitų ligonių, kurių daugumą ligos užklupo ne dėl jų pačių gyvenimiškų pasirinkimų.

Dar vienas dažniausiai dekriminalizacijos šalininkų naudotas argumentas buvo vadinamoji Vakarų patirtis. Remdamiesi ja, jie teigė, kad šalyse, kur disponavimas narkotinėmis medžiagomis buvo dekriminalizuotas, situacija dėl narkotikų vartojimo jeigu ir nepagerėjo, tai bent jau nepablogėjo. Ar tai yra tiesa – klausimas, nes štai, pavyzdžiui, Estijoje, dekriminalizavus narkotikus, buvo fiksuotas milžiniškas mirčių nuo narkotikų perdozavimo šuolis. Papildomai svarbu pabrėžti tai, kad šių medžiagų vartojimas gali objektyviai

neatsispindėti statistikoje.

Žiūrint į statistiką, visuomet yra svarbu atsižvelgti į tai, koku metodu ir tikslumu ji vedama. Jeigu koks nors įvykis nefiksuojamas – jo nėra ir statistiniuose duomenyse. O prielaidų, kad disponavimas narkotikais joje neatsirastų taikant administracinę teiseną, yra pakankamai daug. Štai pavyzdžiui, jeigu už disponavimą narkotikais skiriama iki 20 eurų bauda, kyla pagrįstas klausimas, ar perkrauta darbu policija turės laiko stoti prie kiekvieno kažką rūkančio ar keistokai besielgiančio asmens? Svarbu nepamiršti, kad jį dar reikės vežti, tikrinti ir įrodinėti apsvaigimo laipsnį ir kt. Kažin ar traktuojant kaip mažareikšmį pažeidimą tam policija turės laiko. Taigi, tokie vartojimo atvejai nepateks į statistiką, o tada bus galima, neva remiantis statistika, skleisti melą, kad narkotikų vartojimas neaugo.

Kaip dekriminalizacija gali paveikti narkotikų, ypač stipriųjų, vartojimą ir jų paplitimą apskritai nebuvo diskutuota. Projekto teikėjai, susiradę sau patogius partnerius, kreipė diskusiją tik viena, sau patogia kryptimi, neturėdami nei noro, nei poreikio diskutuoti nei su visuomene, nei su visais šioje srityje dirbančiais kitų sričių specialistais. Kur tai matyta, kad kalbant apie narkotikus, jų žalą ir (arba) galimą poveikį, nebūtų klausama švietimo bendruomenės ar policijos atstovų nuomonės?

Nors ir šiais kanapės ir jų produktai dažniausiai yra „stiprinamos“ cheminėmis priemonėmis, visgi, „žolė“ yra viena, o štai ekstazis, amfetaminai, LSD, kokainas ir heroinas yra visai kas kitą – tai visiškai skirtingos savo prigimtimi, sukelia priklausomybę ir keliama žala sveikatai medžiagos, kurių dekriminalizavimui, buvo būtina atskira diskusija. Tačiau, suvokdama tai, kad visuomenei sužinojus apie kokias pavojingas medžiagas kalbama, M.Danielė tiesiog pakišo jas po kovos už kanapių dekriminalizavimą vėliava. Atsižvelgiant tiek į švietimo sistemos, medicinos ir prevencinių programų problemas bei ženkliai apribojamas policijos galimybes kovoti su narkotinių medžiagų plitimu, vargu ar mūsų šalis yra pasirengusi iššūkiams, kuriuos atneš būtent stipriųjų narkotikų dekriminalizavimas.

Ar tai reiškia, kad reikia visuomet bausti? Tikrai ne. Ir tam, kad pasekti Vakarų pavyzdžiu, keičiant požiūrį į organinės kilmės svaigiąsias medžiagas ir nebausti „už suktinę“, pakako pasiūlyti Baudžiamajame kodekse padaryti išimtį tam tikrai grupei narkotinių medžiagų, pavyzdžiui, kanapių. Esant pakankamai svariems argumentams, galima daryti ir platesnę išimtį, tarkime, „lengvosioms narkotinėms medžiagoms“, kur būtų aiškiai sutarta, kad čia gali patekti tik pačią mažiausią žalą darančios ir priklausomybę sukeliančios medžiagos. Tai leistų ne tik rasti sveiką kompromisą, bet turėti kur kas platesnę paramą projektui. Tačiau, panašu, kad autorių tikslas ne tas, o sprendžiant iš viešų pasisakymų, kuriuose kalbama apie narkotinių medžiagų rinkos ir atskirų narkotikų rūšių pardavimo tvarkų kūrimą, galima numanyti, kad dabartinė dekriminalizacija yra tarpinis žingsnis, siekiant visiškai įteisinti

narkotines medžiagas Lietuvoje.

Povilas Pinelis,

Lietuvos socialdemokratų partijos Vilniaus skyriaus pirmininkas

